

Fullban a kretént

Vannak pillanatok, amikor úgy tűnik: igazán nem nagy szellemi munka egy színház műsorrendjét kitalálni. Vannak a klasszikusok, és hozzájuk kellene a mai kiegészítők. Ha a szerzők nem írnak szép magyar éneket, akkor el kell menni Londonba vagy New Yorkba, és megnézni, mi az, ami ott menő. Lefordítani, kiosztani, próbálni, műsorra tűzni. Az emberek nem különböznek olyan nagyon, hogy ne ugyanazon sírjanak vagy nevéssenek.

Vagy mégis? Mégis van valami kulturális környezet, amit nem lehet csak úgy áttemelni? Mondjuk 2003-ban vagyunk. A drámaíró Simon Stephens kimegy az utcára, föl száll a buszra, és azt látja, hogy több ember kezében is ugyanaz a könyv van. A szerző Mark Haddon, a könyv címe pedig az, hogy *A kutya különös esete az éjszakában*. A főhős az autista Christopher Boone, aki a kertben megtalálja a szomszéd kutyáját, Wellingtont. Holtan. Egy vasvillát döftek bele. Mivel a rendőrség rögtön a nyomott gyereket kezdi el gyanúsítani, Christopher magánnyomozásba kezd, hogy tisztázza: nem ő volt. És ahogy egy ilyen akciónál elvárható, majd kiderül, hogy miért is halt meg a kutya, vagy ha az nem, akkor miért is halt meg valaki más, csak kapargálni kell a felszínt, de kiderülnek a sötét titkok.

Közben meg, egyáltalán nem mellékesen mindenfélét megtudunk az autizmusról, hogy mennyire bonyolult és mégis mennyire fölemelő az autizmussal együtt élőkkel együtt

élni, hogy az igazi élet nem ott van, amerre sejteni véli az alacsony tömeg, hanem emitt, ahol az érzéseket nem nyomja el az elvárás, a szokás, a viselkedés.

Készséggel elhiszem Mark Haddonnak, aki a regényt írta, hogy biztos volt benne: ebből nem lesz se színdarab, se film, nem olyan a főhős, hogy ki lehessen osztani rá egy sztárt, aki becsábítja a közönséget a színházba vagy a moziba. Lehet, hogy ő így gondolta, de akkor nem tudta, hogy mit csinál. Vagy nem látta az *Esőember* című filmet, ami az autizmust széles körben is ismerős kifejezéssé tette. Tizenöt évvel a film bemutatója után jelent meg Haddon regénye, idő éppenséggel lett volna rá, hogy a szerző eltöprengjen az elmebetegségek ábrázolásának ezen a módján. Csak kicsit kell igazítani a valóságon, az autizmusnak azt a speciális változatát kell bemutatni, amelyik különleges képességekkel társul, nem tudja megenni a reggelijét, de tudja, hogy melyik légitársaságnak mikor zuhant le a gépe, és rögtön lesz rá főszereplő. Amolyan játékmaci, akit ápolni és szeretni kell, és cserébe ki lehet vele fosztani a kaszinót. Nem kell ehhez zseninek lenni.

Mark Haddon nem is zseni, az egész Kutya-történet jól ki volt találva, Angliában párhuzamosan jelent meg a felnőtt- és a gyerekváltozat, és senki nem kezdett el köveket dobálni. Végre valami hasznos könyv, ami szeretni és elfogadni tanít. Amiből színdarab is írható. A színdarab meg pár évvel később ide is hozható,

és itt se lehet köveket dobálni, itt is szeretni és elfogadni tanít.

Aztán jön az egész Tatabányára. Vagy nem az egész jön, hiszen nálunk is megjelent a regény, de azt azért nem lehet mondani, hogy forradalmasította volna az olvasást, eleve puha kötésű, olvasmányos jelleggel érkezett, és nem veszélyeztette az *Esőember* elsőségét az autizmus ábrázolásában. Az emberek nem azért mennek el megnézni a darabot, hogy végre húsból és vérből összerakva is láthassák Christophert meg az apját. De akkor miért is?

Az előadás Tatabányáról jött a Városmajorba, színházi szemle részeként, nyilván mert a színház (mindkét színház) vezetősége jónak találta, mert utaztatható, mert van társadalmi hasznossága, nincs politikai töltete, egy csomó dolog ki van vele pipálva. És nem is szörnyű a színre vitel, nem megúszásra játszik a rendező Guelmino Sándor, a mozgásokért felelős Király Attila, a főszereplő Figeczky Bence. Szó sincs a londoni eredeti szolgálai másolásáról, itt a díszlet a Rubik-kocka színeit idézi, egyfelől talán azért, mert a bűvös kocka maga is redukált világ, fekete sávok közt színes mezők, másfelől meg a kocka maga is különleges képességeket igényel, én legalábbis mindig ámultam néztem azokat az osztálytársaimat, akik a hátuk mögött is ki tudták rakni. Őrület.

Az előadás, azt hiszem, szándéka ellenére a londoni változat tökéletes ellentéte. Ha valamit nem lehet érezni benne, az a virtuozitás. Londonban nagy mozgásművészeti parádét hoztak össze belőle, idefutodafut, átfordul, kiszalad, visszaszalad, Christopher bolyong a londoni metróban. Itt meg lépked, ugrik, nem

tudnám utánacsinálni, de arról szó sincs, hogy más ne tudná utánacsinálni. A szegény ember autisztikus mozgásművészete. Néha vannak vicces betétek, amelyek csak ritkán viccesek, bár Egri Márta bankautomata-alakítását mindenképpen az előadás erősségének mondanám. Több szerepet játszanak olyanok, akiknek egy szerepet sem kellene játszaniuk, vagy jó, ha nagyon színpadéhesek, hát legyenek ők a háttérben elmosódó szarvasmarhák, de ne szavaljanak már ennyire kétségbeejtően. És van mindehhez a főhős Figeczky, aki tényleg apait-anyait belead, izzad, mondja, alakít, emberábrázol, autistaábrázol, és valószínűleg hiteles, mert bizonyos megoldásokhoz ragaszkodik, ritmust vált, kényszermozog, üti a fejét. Az utóbbi különösen fájdalmas és átélhető, mert a szabadtér miatt mikrofon van rajta, a mi fejünket is üti. Nem jó, de tisztos alakítás, nem teszi vonzóvá a betegséget és a beteget, nem mondja, hogy á, csak egy kicsit más, furi, ennyi az egész. Mondhatni, a klasszikus hibát követi el: fullban nyomja a kretént. Oscar bácsi meg nem gyün.

Elterül az előadás. A néző már kezdi átállítani magát, mégis egy rész lesz az egész, hiszen már másfél órája megy, és szinte semmi sem történt, amikor felgyújtják a villanyokat. Jó, de a második rész biztosan nem lesz ennyire hosszú. Dehogynem. Tudom, hogy van, akinek a magas művészet azt jelenti, bele kell dögölni az unalomba, de ez fordítva nem igaz. Attól, hogy beledöglünk, még nem magas művészet.

A látszat csal, ez nem igazi panasz. Mert igaz, hogy elmarad a szórakozás, elmarad a nagy, színpadi show,

a nagybetűs színészkedés vagy az értékelő öt csillag, de cserébe van egy apró igazság, amit az előadás elég határozottan érzékeltet. Lehet, hogy divat vagy divat volt úgy tenni, mintha az autizmus valami jópofa dolog volna, sokat nevetünk, de épp csak kicsit kell meghaladnunk önmagunkat, hogy mindannyian boldogan élhessünk. Hát, sajnos ez nem így van, vagy legalábbis a legtöbb esetben az áldozat hatalmas,

egész életeket kíván, és senki nem választja. Nem mondom, hogy ezt nem sejtettem az előadás előtt is, de legalább nem akarnak félrevezetni.

Mark Haddon – Simon Stephens: A kutya különös esete az éjszakában. Rendezte: **Guelmino Sándor.** A tatabányai Jászai Mari Színház vendégjátéka a Városmajori Színházi Szemlén, 2020. augusztus 24. Szereplők: **Figeczky Bence, Danis Lília, Király Attila, Lapis Erika, Egri Márta.**

Vadas József

Mozdony az Operában

Véletlen – kollégám előadása – sodorta elém a közelmúltban Fejes Gyula *Tervmegbeszélés* című festményét. Korábban csak a festő nevééről tudtam, munkájára nem emlékeztem. Az úgynevezett szocialista realizmus tipikus darabjáról van szó, amelyet az 1949-ben szovjet mintára és szellemben rendezett első magyar képzőművészeti kiállításon mutattak be. A bányász jelenetén azt látjuk, amint a mérnök úr (akárom mondani, elvtárs) műszaki rajzokkal a kezében éppen eligazítást tart a közelébe telepedett melósoknak. Az idilli zsáner helyszíne az Északi Járműjavító; ami ez esetben csak azért érdekes, mert jól látszik rajta jelen írás tárgya. Mozdonnyal a háttérben az az üvegezett műhelycsarnok, amely a hazai műszaki kultúra korai csúcsteljesítményeként 2011 óta műemléki védeltséget élvez. A száznegyven éves kőbányai épületben 2009 óta már nem folyik munka, üresen állt azt követően, hogy belőle

az üzem Szolnokra költözött. 2015-ben kezdődött felújításának eredményeként azonban új feladatköréhez igazítva most már mint az Opera Műhelyháza és Próbacentruma funkcionál. Próbauzeme 2019-ben volt; idén tavasszal készültek a publikumnak megnyitni. Csupán a világjárvány alakulásától függ, mikor fogadja majd a közönséget – benne egy mozdonnyal és egy étkezőkocsival. A hajdani sematikus munkaábrázolás ellenében (egykori) gyár és (mai) művészet életképes szimbiózisának hiteles példájával szolgálva.

Az 1868-ban alakult MÁV 1870-ben szerezte meg az első állami (Budapest–Losonc) vasútvonal akkor (még csak Salgótarjánig kész) tulajdonjogát, vele együtt a leendő javító részleg területét is, ahol korábban két, a gazdasági válság miatt azonban csődbe került gépgyár működött. A zömmel faépületekből álló telepen 1873-ban tűzvész pusztított, az újjáépítést követő fejlesztés

tés eredményképpen tisztult meg az üzem profilja: attól kezdve már csak szervizelést végeztek benne. Így lett 1875-ben Budapesti Főműhely a neve. (Ez aztán 1890-től – a többitől megkülönböztetendő – Északi Jár-műjavítóra változott.) Fokozatosan épült ki a ma is álló, mintegy 50 ezer négyzetméternyi területet elfoglaló hatalmas komplexum mintegy tucatnyi egysége: kovács- és esztergályosműhely, anyagraktár, fűtőház, iroda stb. Közülük a legnagyobb a 214 méter hosszú, 96 méter széles „lokomotív-javító műhely”, amely egy öntöttvas szerkezetű, üvegezett tetőzetű, öthajós csarnoképület, oldalain téglafalakkal. 1883 és 1886 között emelték a folyamatos fejlesztések eredményképpen mind gyarapodó járműállomány javítására-karbantartására. Közel száz mozdonyt tudtak elhelyezni benne. Csúcskorszakában, 1909-ben évi 1100 gép szorult javításra.

Már a kortársak is tisztában voltak a műhely kivételes műszaki jelentőségével. „Az épületeket igen szép ötszörös vastetőszerkezet fedi” – olvasható Kádár Gusztáv vasútépítő mérnök 1886 januárjában tartott kétrészes előadásának kivonatában, amely Magyar Mérnök- és Építész-Egylet közlönyében jelent meg. S valóban ez az üzemcsarnok legfőbb építészeti értéke, mondhatni, szenzációja, amely a maga korában high-technek számító megoldásával és abból fakadó ipari esztétikájával máig eleven értéket közvetít számunkra. Egy hídépítő mérnök, Feketeházy János tervezte. 1842-ben született Vágsellyén, egyetemi tanulmányait Bécsben és Zürichben végezte. Először az Osztrák–Magyar Államvasutak Igazgatóságán dol-

gozott, a kiegyezésekor tért vissza Magyarországra. 1873-tól a MÁV mérnöke, első munkája Budapesten a déli összekötő híd. Kreatív szellem, az 1878-as párizsi világkiállításra küldött szabadalmaztatott hídszerkezetével elismerő okmányban részesül. Ennél is jelentősebb sikere a szegedi közúti (ma Belvárosi) híd. Mivel a kiírás értelmében kizárólag kivitelezők indulhattak a pályázaton, anonimitást kérve az Eiffel-irodának küldte el tervét; a francia cég pedig a magyar tervező munkájával nyerte el 1883-ban a megbízást. Meghatározó személyisége volt szakmájának; szinte jelképes, hogy pályája az Ybl Miklós tervezte Fővámház (ma: Corvinus Egyetem) tetőszerkezetével (1870–74) indul és a mellette emelt egykori Ferenc József (ma Szabadság) híddal (1894–96) zárul, amelyet már nyugdíjasként tervezett (a kapuzatokat megformáló Nagy Virgillel).

A Főműhellyel egy időben, 1884 táján két másik jelentős – volumenében talán még nagyobb – projekten is dolgozott: az egyik a Keleti pályaudvar (építésze: Rochlitz Gyula) üvegezett fogadócsarnoka, a másik az Andrásy úti Operaház (Ybl Miklós) fedélszéke. Minthogy Feketeházy csak az acélkonstrukciókat tervezte, alighanem Kőbányán is lehetett társa; de hogy ki, az egyelőre nem derült ki. Holott a hasonló szerkezetek világszerte ismert konstruktöre nyomán a köznyelvben Eiffel-csarnoknak titulált épület igencsak szokatlan kialakítást mutat. Rizalitként előrelépő középső hajója ugyanis a bevett gyakorlattól és az akadémikus hagyománytól feltűnően eltérő módon alacsonyabb, mint a két oldalán levők. Decens téglarchitektú-

rája – a trecentóból ismerős homlokzati kontúrok és a falnyílások finom ívei – jóvoltából ugyanakkor állja az összehasonlítást ránk maradt nevezetes kortársával, a hasonló funkciójú és nemkülönben bazilikális elrendezésű Eisler-csarnokkal, amelynek a nagy hírű Alpár Ignác az alkotója, és amely a volt Láng Gépgyár területén áll a Váci úton.

Az Opera számára létesítendő műhelyház és próbaterem helyszínének megválasztásában mindezek dacára nem az iparesztétikai tényezők játszottak döntő szerepet. Inkább józan és praktikus megfontolások. Ez derül ki abból a 44 oldalas, tartalmas és szakszerű képes kiadványból, amely még évekkel ezelőtt készült a már javában zajló és a közeli befejezés reményével kecsegtető építkezések részletes programjának-céljának ismertetésével. Az akkor 10 milliárdosra becsült (végül ennek mintegy háromszorosába kerülő) projekt kiadásai évekre lebontva szerepelnek benne. (Bárcsak minden ilyen nagyságrendű, végső soron a közös büdzséből finanszírozott beruházásról hasonló tájékoztatást kaphatnánk!) Miután 2015. augusztus 7-én kormányhatározat született a záros határidőn belül felújításra szoruló központi épület rekonstrukciójáról és ahhoz kapcsolódóan a működtetés feltételeinek a dalszínház nemzetközi rangjához méltó végleges rendezéséről, az intézmény főigazgatója munkához látott. Nem csupán a színpadgépezet korszerűsítése volt halaszthatatlan, ami miatt megfelelő próbatermet kellett találniuk. A kilenc gyártóműhelyből és a hat külső raktárból fakadó szétszórtság is mielőbbi rendezést kívánt. Miként a fent említett ismertetőben

Ókovács Szilveszter fogalmazott: „Módszeresen kerestük, hol kaphatnánk olyan épületet, amely minden problémánkat megoldja. Leszúrtuk a körzót: 2,5, 5, 7,5, 10 km-es körben kört rajzoltunk. Megvolt, hogy minimálisan mekkora ingatlanra van szükségünk: legalább 8 méter belmagasságú, 400 négyzetméteres termek befogadására alkalmas tereket kerestünk.” Mivel a város belső kerületeiben ilyent nem találtak, az üresen álló telkeken pedig az érvényben levő építési szabályok miatt lehetetlen lett volna a kívánatos paramétereket teljesíteni, végül két alkalmas helyszín maradt – alig néhány kilométerre a székhelytől. Eleinte a Mexikói úti MÁV Hídépítő Műhelye tűnt befutónak, végül azonban az Eiffel-ház mellett döntöttek.

Az élet ezúttal is remek rendezőnek bizonyult. Az intézmény vezetése majdhogynem ösztönösen voksolt az Andrássy úti épület világnagyság formátumú konstruktőrének művére, az ezt gondosan újrafunkcionáló építész, Marosi Miklós viszont annál tudatosabban alapozta a maga munkáját a csarnok eredendő megtartására. „[A] koncepció legfontosabb részét képezte az eredeti építészeti jelleg megtartása. Nem szerettük volna megtagadni vagy eltakarni az épület ipari csarnok voltát” – nyilatkozta még 2015 derekán. Az interjúból nem derül ki, a projektről publikált megannyi cikk és a komplexumot ismertető kiadvány sem árulja el, hogy a KÖZTI és annak vezető építésze milyen módon jutott az ilyenkor szokásos pályázat híján egyenes megbízással a kivételesen szép feladathoz. A *Metszet*nek a helyreállításról beszámoló írásából (Wesselényi-Garay Andor, Emresz

Adrienn) inkább csak következtetni tudunk a személyes kormányzati kapcsolatokat feltételező lobbizásra. Eszerint „a KÖZTI – szűkebben pedig Marosi Miklós – irodája már mindkét helyszínnel foglalkozott. Hogy végül a beruházás bizalmat kapott, a kormány pedig erre a területre és kifejezetten erre a csarnokra szavazott, az köszönhető volt annak a filmnek is, amelyet a Marosi-stúdió készített (az Operaház megrendelésére, főigazgatói forgatókönyv alapján).”

A nyolcvanadik éve felé járó alkotó (nem mellesleg az MMA alelnöke) a funkcionalista iskola rangos hazai képviselője; puritán szemlélet jellemzi munkásságát, amelyben a jelentős volumenű középületek (az eminens Uzsokival az élen főleg kórházak, továbbá székházak) dominálnak, bár az elmúlt időszakból két figyelemre méltó rekonstrukció is fűződik a nevéhez (az óbudai Új udvar és a nagykörúti Corinthia Grand Hotel). A posztmodern látványvilága nem hagyott nyomot maximum a tömegformálás részleges dinamikájára korlátozódó és ennek folytán igencsak visszafogott, minden díszletező allúrtól mentes, nemes stílusán. Utolsó fontosabb munkája a százéves házak közé telepített Klapka központ (egy új lakótömb és a domboldalba rejtett bevásárlóközpont együttesével) urbanisztikai revitalizációnak tekinthető, amely méltán nyerte el a beruházó XIII. kerület 2019-es építészeti díját. De nem csak korábbi tevékenysége tette érdemessé az Eiffel-műhelyház megújítására; a kész mű is igazolja alkalmasságát.

A csaknem másfél száz éves épület értékeinek megőrzésére vállalkozó

koncepció megvalósítását megkönynyítette a szerkezet jó állapota. Komoly traumák érték ugyan, mivel a második világháború idején a csarnok bombatalálatot kapott, 1947-ben orkán erejű szélvihar rongálta meg, 1985-ben pedig átfogó felújítást végeztek rajta, amikor még nem volt nagy becsülete a századelő ipari emlékeinek. Ennek ellenére az eredeti elemek több mint kilencven százaléka tökéletesnek bizonyult mostani alapos átvizsgálásuk során. Mivel még nem Siemens-acélból készültek hegesztéssel, hanem szegecselt acéllemezekből, a hibás darabok cseréjét viszonylag könnyen megoldották. Több gondot okozott a mai tűzvédelmi követelményekhez és a klimatizációs komfortigényekhez való igazodás (szigetelés, illetve hűtés-fűtés), ami statikai problémákat is felvetett. A fentiek jobbára műszaki vonatkozású és a publikum számára érdektelen részleteibe azonban nem bonyolódnék, már csak azért sem, mert nem érzem magam illetékesnek hiteles tolmácsolásukra. Műkritikusként annyit jegyeznek meg: részben nehezítette, részben segítette Marosi Miklós és csapata munkáját, hogy ezt a hatalmas – a Parlamentnél is nagyobb – alapterületű csarnokot fel kellett szabdalni. Így kapott benne helyet (hogy csak a legfontosabbakat említsem) egymás mellett két próbaterem: az anyaintézményekével azonos alapterületű házi színpad és a lemezfelvételek készítésére is alkalmas zenekari stúdió, velük szemben pedig az Opera hajdani intendánsának nevét viselő Bánffy-terem, elsősorban kamara-előadások számára mintegy ötszáz fős emelt nézőtérrel és zenekari árokkal. Továbbá külön asztalos- és

festőműterem, egyik nagyobb, mint a másik; valamint varroda, öltözők egész sora, meg egy olyan raktár, ahol az oda beálló kamionokra zökkenőmentesen rakhatják fel (vagy onnan le) az előadások konténer(ek)ben tárolandó díszleteit. A dimenziókra jellemző, hogy mögöttük még sportpályára is maradt hely, az üvegtető alatt meg egy nem kevésbé méretes helyiség várja leendő funkcióját. (Korábban télikertet gondoltak oda.)

Az egyetlen összefüggő tér különleges esztétikai élményéről a fentiek miatt – az építész legnagyobb sajnálatára – le kellett mondani. A veszteséért némi kárpótlás a jobb és a bal oldali teremsor között a középső hajó teljes belmagasságát hasznosító közösségi tér; adandó alkalommal itt is lesz majd színpad. Említésre mégis inkább az kívánczik, hogy a felülvilágító fényözönétől monumentális léptékű csarnokban barátságos játékvonatnak hat a 327.141-es Mávag-mozdony egyetlen fennmaradt példánya és az Istvántelki (Landler) Járműjavítóból származó masseldorf-i teakfa étkezőkocsi, amely itt helyreállítva szecessziós szcenikai elemként eredeti funkciójában mint büfé szolgálja majd a közönséget. Az épület legfőbb értéke, acélszerkezetének szépsége szürkére festve maximálisan érvényesül az új funkciókat szolgáló csiszolt beton- és az átlátszó plexielemek alkotta mai architektúra semleges (feketével és törtfehérrel váltakozó) közegében. Jól illeszkednek hozzá a temperálásról gondoskodó és a magasban ezüstösen csillogó csövek. Ezt a műszaki miliót a helyiség végfalán nagy méretű üdezőld kompozíció élénkíti; a száraz mohá-

ból formált felület (Fitoland) mintegy felvillantja az épületet övező park látványát. Hasonlóan semleges a kisebb helyiségek koloritja; csupán az öltözőkben és a személyzeti társalgókban/étkezőkben találkozunk attraktív (sárga, piros, zöld) színű bútorzattal. A mélyfekete Bánffyteremben kifejezetten elegáns a dohánybarna Stulwerk-plüsszuzat az üléseken. A közönségre gondolva sem rondítottak bele szerencsére a régi épületbe impozáns főbejárattal. Helyette a homlokzat előreugró középső tagjának két oldalán nyitottak decens üvegajtókat.

A környezet is rendezett – kivéve az indóházra emlékeztető egykori irodát; nem is értem, hogy nem jutott pénz és energia a rendbehozatalára. A Műhelyházra merőlegesen két egyszintes épület áll: az egykori kovácműhely immár mint üzemeltetési központ, a volt teherkocsimázoló meg ma jelmeztár. Előttük parkoló, a füves térség közepén egy magyar járműtörténeti nevezetesség: a Mávag 301-es gőzmozdonya, amely 100 kilométer per órás teljesítményével és három kerékpártengelyes meghajtásával annak idején egész Európában feltűnést keltett. A magyar államvasutak mozdonyszerkesztési osztályának vezetője, Dvorák Hubert főmérnök tervezte a tízes évek elején, aki – Feketeházyhoz hasonlóan – Bécsben tanult, majd szintén a dualista Magyarországon alkotta meg életművét. (Az enteriőr kapcsán említett 327-es sorozat ugyancsak az ő konstrukciója.) Számos más hazai innovációval egyetemben látványosan tanúsítja, hogy a múlt századfordulón a Monarchia tagállamaként még a Nyugat integráns részeként működünk

– nem olcsó munkaerővel rendelkező beszállítóként, miként mostanság.

Ennek egyértelmű jele az is, hogy a millennium tájékán német és angol kertvárosok példája nyomán a Járműjavítótól nem messze (a Hungária körút két oldalán) dolgozóinak a MÁV háromszáz lakásos lakótelepet létesített, fürdőházzal, később iskolával és templommal. A Törekvés művelődési otthon, ahol elsőnek a dalárda alakult meg, és könyvtár volt, ma is áll, sőt aktívan tevékenykedik, a Jancsi-telep sorsa azonban bizonytalan. Érteni vélem, hogy kedvező fekvése miatt a terület a beruházók szemében értékeesebb, mint a rajta levő néhány tucatnyi, vegyes állapotú ingatlan. Ugyanakkor jelen viszonyainkról állít ki szomorú

bizonyítványt, hogy lakóinak az önkormányzatok nem tudnak vonzó alternatívát kínálni, mivel nincsenek csereként felajánlható nívós bérlemények. Akármilyen fontos és értékes is az Eiffel-csarnok sikeres újraélesztése vagy ígéretes a közvetlen szomszédságában majdan megvalósuló Közlekedési Múzeum, látnunk kell: ezek presztízsberuházások. S azok is maradnak, amíg az állam nem kezd hasonló nagyságrendben korszerű lakótelepek és lakások építésébe.

Opera Műhelyház és Próbacentrum. **Marosi Miklós** (KÖZTI Zrt. – Marosi Stúdió). Belsőépítész: **Szenes István** (Szenes Design Kft.) Tájépítész: **Potyondi Flóra** (Park Terv Stúdió Kft.) Generálkivitelező: **Strabag Építő Kft.**

László Ferenc

Napok romjai

A nap híre

Hírmagyarázat – hajdanán, az ómagyar televíziózás korában e szó hallatán rögtön Ipper Pálra, Réti Ervinre vagy Pálffy Józsefekre gondolt a néző, amint ott ülnek a Matúz Józsefné által főszerkesztett tévéhíradó íróasztalai mögött, és a külpolitika eseményeit értelmezik. Mindig a nyugati államokról vagy a harmadik világról beszéltek, hiszen itthon és a szocialista táborban magától értetődő volt minden egyes hír; és rendre tévedhetetlen bizonyossággal nyilatkoztak, elvégre legalábbis félhivatalos álláspontokat képviseltek. Azóta nagyot változott a világ, de a hírek

magyarázatára minden jel szerint ma is csakúgy rászorul a tévénéző, ám ez az (elő)értelmező munka immár egészen másképp fest. Túl a politológusok bejövételének, föl-, majd leértékelődésének nagyjából másfél évtizedes intermezzóján, manapság már jó ideje a csípősen szellemes és kaláka jellegű hírmagyarázat formátuma dívik: a közéleti alakok oly változatos társaságából választott szereplőkkel és szinte kizárólagosan belpolitikai érdeklődéssel.

A gyakorlatban persze rendszerint mindahány jellegadó pontján sérülékenynek és problematikusnak bi-

zonyul ez a fajta hírmagyarázó technika, amint erről az ATV hétköznapi műsorrendjének előzékekenyén kínáló állatorvosi lova, *A nap híre* elnevezésű állandó szegmens a maga félreismerhetetlen lagymatagságával együtt is igen rövid úton meggyőzheti az érdeklődőt. (Ahogyan meggyőzhető természetesen akár a Hír TV bármely hasonnemű műsora is.)

Ilyesformán tehát a legkevésbé egyedi jellegű, sőt a televíziózás körén messze túlterjeszkedő problémán kezdve a sort: itt is, akárcsak ezer más helyütt, a nagyvilágra legfeljebb ha békaperspektívából szokás rátekinteni. Vagyis a Simon András által vezetett augusztus 13-i és 14-i adásokban a mégoly sporadikus, külföldre utaló megszólalások is kizárólag abból az egyetlenségtől, mérvadónak tekintett pozícióból fogalmaztattak meg, hogy azok – csakis egészen minimális egyszerűsítéssel – ártanak-e Orbánnak vagy sem, cáfolják-e a Fidesz kormánypolitikáját, vagy sem. (A magyar nyilvánosságban ez a szó szerinti együgyűség mára persze nemcsak a külvilág folyamatainak értelmezésére, de a múlt, a hazai és a világtörténelemre és az irodalomtörténetre is kiterjedt, gyakorlatilag oldalfüggetlenül.) Tehát az egymilliárd dolláros rakétarendszer-vásárlásnál értelemszerűen az válik kérdéssé, hogy ebből a summából mekkora lehet az *orbáni felár*. S hogy miért épp most kell Orbánéknak gesztust tenniük Trumpnak, amikor ő a jelek szerint csak novemberig (!) lesz elnök?

Ennek a témának a megtárgyalása mindemellett nemcsak a világpolitikai békaperspektívát tette érzékletessé, de egy másik végzetes gyengét: az együttműködés jősze-

rint örök hiányát is. Ennek ugyanis két alapvető követelménye lenne: ne szólj hozzá olyasmihöz, amihez egyáltalán nem értesz, és ne szólalj meg pusztán a megszólalás kedvéért. Ilyesfajta józan önkorlátozásra azonban magyarországi közszereplő tévéstudióban vajmi ritkán hajlamos, amint erről a műsor visszatérő vendége, Borgula András rendező folytatólagosan példát is adott augusztus 13-án. Ő ugyanis – mint utánaolvasható – három évig katonáskodott az izraeli hadseregben, így tehát avatottnak érezte magát, hogy a légvédelmi rakétarendszerek kérdésébe csupán felszínesen bekapó két politikusvendéghez képest határozottan állást foglaljon e tárgyban – előbb mellette, majd rögtön utána ellene. Merthogy míg az első megszólalása a helyeslés irányába haladt, sőt áperté kijelentette, hogy „ezeket az eszközöket már rég meg kellett volna venni”, a második megszólalása a meddő önfelmutatás jegyében már így hangzott – betűhíven: „...kicsit szerintem valaki hadászattal foglalkozik, akkor az tudni fogja, hogy nem úgy fogják megvívni a következő háborút, hogy idejönnek repülőgépekkel és ledobnak.” (A Gólem Színház alapítója és rendezője egyébiránt következetesen tartózkodik a nyomdakész megfogalmazásoktól: „Biztos azt fogja mondani a nézők, hogy én egy olyan nép szülöttem vagyok, akik mindenhol összeesküvést sejtlenek... sejtlenek.”)

De félre a személyeskedő irállyal, hiszen a gond e műsorban és egyebütt is általános jellegű. Általános jellegű és többrétű. Mert amellet, hogy visszatérő jelleggel olyan embereket szokás szakértelmet igénylő témákban megszólaltatni, akik az

adott kérdéshez nyilvánvalóan és olykor még saját maguk által is jelzetten nem értenek, más bibi is akad itt. Hiszen a jelen esetben nem egy politikusról van szó, akinél az előtérbe tolakodás és a hozzá nem értés tendenciája praktikusán már-már alapértelmezettnek tekinthető. Hanem egy úgynevezett értelmiségiről. Márpedig minálunk gondolatok, ha úgy tetszik, eszmék helyett a tévéstúdiókba beszoktatott értelmiségiek hol napi politikai taktikákat próbálnak rögtönözni a kamerák előtt, hol világválságokat számolnak fel en passant, hol meg – mint a jelen esetben – a jövő hadászatáról nyilatkoznak imponáló/elkedvetlenítő magabiztossággal.

S ez valójában sokkalta aggasztóbb jelenség, mint *A nap híre* politikusvendégeinek sztereotip gyengeségei. Mondjuk az, hogy Horváth Csaba úgy emlékszik rá, 2010-ben az MSZP–SZDSZ-kormányt váltották le a szavazók. Vagy hogy Bangóné Borbély Ildikó jól hallhatóan favorizálja a -ba, -be határozóragokat még a -ban, -ben helyén is. Akár még annál a faramuci fejleménynél is, hogy az ATV műsorában Simon András az adás elején derűsen felköszönt – szerencsére még hat napon belül – egy jobbkios országgyűlési képviselőt.

Merthogy *A nap híre* főszereplői túlnyomórészt mégiscsak ellenzéki politikusok. Pártok képviselői vagy olyan „íz-ig-vérig civilek”, mint jelesül Tétényi Éva, s ez akár hasznos is lehet egy olyan téma megtárgyalásakor, mint amilyen a 14-i adás vezető híre, vagyis a nagy ellenzéki összefogás meghirdetése volt. Csak hát az együttműködés deklarált szándékához már itt, ebben a mikroszkopikus közegben is társult az életszerű ki-

csinyesség, valamint a nyugtalanító mértékű üresség. Tehát Tétényi Éva, aki egyébiránt minden egyes megszólalásába tántoríthatatlanul beleszóvi a saját esztergomi történetét, szívre hatóan kérdi beszélgetőtársaitól: „hol vannak a hiteles emberek?” – és éppen csak nem mutat önmagára közben. Horváth Csaba meg Steinmetz Ádám pedig valószínűleg fáradhatatlanul rakosgatja egymás mellé a valós (társadalmi, politikai stb.) tartalom nélküli sablonokat a Fidesz-szavazók meghódíthatóságáról, a pozitív program szükségességéről, a majdani miniszterelnök-jelölt hitelességéről és potenciájáról (*sic!*).

Ők is, akárcsak az előző nap politikusai, Bangóné és a jobbkios Magyar Zoltán („el a kezekkel a Balatontól”, „a felét sem tudjuk az igazságnak”, „a politikának ki kell szállnia ebből”) mindazonáltal nemcsak közéleti vitáink kiábrándító nivótlanságát tették érzékletessé. S még csak nem is azt, hogy a magyar politikus többnyire alkalmatlan érdemi értelmezést kínálni közönsége számára – túl egy-egy tartalmatlan szlogen variálgatásán. De mindezek révén stúdiókörülmenyek között akaratlanul feltárták a magyar politikai nyilvánosság – s itt közelebbről a mai ellenzék – tartós alapbetegségét is. Vagyis azt, hogy ez a mezőny túlnyomórészt eszmék nélküli idealistákból, gyakorlati tudás nélküli pragmatikusokból és a szólással hadilábon álló debatterekből áll. És ennyiben azért valamit mégiscsak megmagyaráz nézőinek *A nap híre* mindahány adása.